

ВИБОРЧІ КАМПАНІЇ 2019 РОКУ ТА ВПЛИВ ЇХ РЕЗУЛЬТАТІВ НА ВЗАЄМОДІЮ ГЛОК ВЛАДИ В УКРАЇНІ

ELECTION CAMPAIGNS IN 2019 AND THE INFLUENCE OF THEIR RESULTS ON THE INTERACTION OF GOVERNMENT BRANCHES IN UKRAINE

Тисячний В.А.,

*аспірант кафедри соціології та політології
Чорноморського національного університету імені Петра Могили*

Одним із найдієвіших механізмів оновлення політичної системи будь-якої демократичної держави є вибори. Адже саме вільне волевиявлення громадян на різних рівнях може легітимно та легально оновити владу. Відповідні процеси характеризують політичний процес в усіх демократичних державах світу. При цьому, є приклади і кардинальної зміни владної еліти, з відходом від керівних посад попередніх політичних сил, які займали домінуючі позиції в політичному процесі. Виборчі процеси 2019 року в Україні можуть бути яскравою ілюстрацією явищ подібної якості.

Достатньо блискавично, в ході президентської виборчої кампанії в Україні в 2019 року, громадяни 38-мільйонної країни, своїми голосам на чолі держави поставили людину, яка до цього жодного дня не була у політиці. А згодом, на дострокових парламентських виборах, ті ж самі громадяни надали неймовірно високий кредит довіри новій політичній партії, лідером якої був вже діючий Президент України. Ця партія, практично вперше, в історії України змогла сформувати монопартійну більшість у вищому законодавчому органі – Верховній Раді України.

Однак, вищезгадані історичні події, окрім надання громадянами феноменально високої довіри новим представникам політичної еліти, обумовили становлення ще одного особливого феномену в політичній історії України. Мова йде про створення умов для злиття чи досягнення високого рівня єдності гілок влади в сучасному українському суспільстві.

Створення одного єдиного центру прийняття рішень, який у багатьох аспектах замінив поняття «легальність» на всенародну «легітимність». І це все, сьогодні має місце, у демократичному, а не авторитарному чи тоталітарному суспільствах.

Цей феномен є унікальним не тільки для України, а й для всього сучасного демократичного світу. Цей процес мав свій блискавичний перебіг, практично одномоментно, законно й без соціальних потрясінь.

В умовах повного визнання процесу з боку міжнародних інституцій, спостерігачів і держав. Саме тому, вивчення цього феномену становить не тільки теоретичне, але й практичне значення, як для сучасної української політологічної науки, так і для поточного політичного процесу в сучасному українському суспільстві. Окрім цього, вищезгадані події, на момент написання цієї статі зберігають свою динаміку, що може спонукати всі зацікавлені сторони продовжувати осмислювати наведені констатації, що безумовно буде сприяти більш об'єктивному і глибокому баченню цього процесу.

Ключові слова: гілки влади, вибори, Президент, монобільшість, партія «Слуга народу», Володимир Зеленський.

Election is one of the most effective mechanisms for renewing the political system of any democratic state. After all, it is the free will of citizens at different levels that can legitimately and legally renew power. Relevant processes are taking place to characterize the political process in all democracies of the world. At the same time, there are examples of a radical changes in the ruling elite, with the departure from the leadership positions of previous political forces, which occupied a dominant position in the political process. The 2019 election process in Ukraine can be a vivid illustration of phenomena of this quality.

During the presidential election campaign in Ukraine in 2019, the citizens of the country of 38 million, with their votes at the head of the state put a man who has never been in politics. And later, in the early parliamentary elections, the same citizens gave an incredibly high credit of confidence to the new political party, whose leader was the incumbent President of Ukraine. This party, almost for the first time in the history of Ukraine, was able to form a mono-party majority in the highest legislative body – the Verkhovna Rada of Ukraine.

However, the above-mentioned historical events, in addition to giving citizens a phenomenally high level of trust in new members of the political elite, led to the emergence of another special phenomenon in the political history of Ukraine. It is a question of creating conditions for merging or achieving a high level of unity of branches of power in modern Ukrainian society.

Creation of a single decision-making center, which in many respects replaced the concept of «legality» with nationwide «legitimacy». And all this is happening today in democratic, not authoritarian or totalitarian societies.

This phenomenon is unique not only for Ukraine, but also for the whole modern democratic world. This process had its lightning speed, almost simultaneously, legally and without social upheavals.

In the conditions of full recognition of the process by international institutions, observers and states. That is why the study of this phenomenon is not only theoretical but also practical, both for modern Ukrainian political science and for the current political process in modern Ukrainian society. In addition, the above-mentioned events, at the time of writing this article, remain dynamic, which may encourage all stakeholders to continue to reflect on these findings, which will certainly contribute to a more objective and deeper vision of this process.

Key words: branches of power, election, President, majority, Servant of the People, Volodymyr Zelensky.

Постановка проблеми. Українське суспільство в своєму розвитку, в останні декілька років, має декілька нових політичних феноменів, які були сформовані в результаті президентських та парламентських виборчих кампаній 2019 року. Один з цих феноменів пов'язаний з новими умовами функціонування гілок влади, які забезпечили особливий рівень взаємодії гілок влади в сучасній політичній системі України.

По-суті, за результатами виборів в Верховній Раді України була сформована монопартійна більшість, яка організаційно та ідеологічно з'єднана з новообраним Президентом України. Такого роду ситуація, забезпечила умови для фактичного злиття виконавчої та законодавчої гілок влади в Україні.

Ця ситуація має свої позитивні наслідки, але, при цьому, і має в собі низку загроз. Прояви слідування вищого виконавчого законодавчого органів влади в «фарватері» політики Президента та його адміністрації (Офісу) не можуть не викликати занепокоєння, оскільки такого роду стан підриває фундаментальний принцип розподілу державної влади на гілки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В українському дискурсі дане питання посідає незначне місце і практично не знайшло необхідного відображення в ґрунтовних наукових публікаціях. Така ситуація склалася, можливо, через те, що вказані процеси, стали очевидними не одразу і все ще перебувають в стадії розвитку. Також, причиною недостатньої «дослідженості» згаданих аспектів, може бути брак незацікавлених і безпристрасних дослідників.

Однак, все ж таки, певні аналітичні матеріали, щодо цього питання на сьогодні опубліковані та можуть бути використаними для аналізу зазначених питань.

Зокрема, в першу чергу, це стосується аналітичних матеріалів Центру Разумкова, які містять певний аналіз впливу наслідків виборчих кампаній 2019 року на політичний процес в Україні. Автори матеріалів діагностували наявність окремих проблем у політичній архітектурі влади, пов'язані з помітним підпорядкуванням гілок влади Інституту Президента України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вивчення впливів результатів виборчих кампаній 2019 року на особливості політичного процесу, які пов'язані з ознаками можливого злиття виконавчої, законодавчої та судової гілок влади в Україні, на сьогодні знаходяться на початковому етапі.

Мало приділяється уваги питанням можливих загроз об'єднанням керівництва вищих органів влади своєю партійною єдністю.

Недостатня увага в сучасних наукових дослідженнях вітчизняних вчених, приділена впливам

партійно сконсолідованої єдності гілок влади, в різних соціально-політичних та економічних умовах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даного дослідження є характеристика сформованих засад взаємодії гілок влади в умовах їх партійної єдності, яка склалася в результаті виборчих кампаній 2019 в Україні. Ця характеристика може бути основою для виявлення шляхів удосконалення політичної системи українського суспільства та визначення перспектив її девіації в умовах її моноцентричності.

Дослідження подібної спрямованості можуть передбачати окреслення нормативно-правового забезпечення діяльності всіх гілок влади та Інституту Президента України, як запобіжника тенденцій до узурпації державної влади.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перед вивченням особливостей і результатів вказаних виборів, їх наслідків, важливо проаналізувати, в якому стані та з якими соціально-політичними проблемами, очікуваннями Україна входила у передвиборчий 2019 рік. Щоб більш якісно зрозуміти ці тенденції, варто звернутися до соціологічних досліджень того часу. Найбільш релевантними і об'єктивними, з нашої точки зору, є дані та матеріали Київського міжнародного інституту соціології.

Так, станом на грудень 2018 року більшість громадян недовіряла політичним та державним інститутам України. Мова йде в першу чергу про виборні посади (Президент, парламент). Динаміка щодо інших інститутів (силових структур, церкви) була значно вищою. Наприклад, рівень довіри до Інституту Президента був стабільно низьким – 16% довіряють, 70% не довіряють [1].

Як зазначає один із авторів дослідження соціолог Володимир Паніотто, подібна тенденція була незмінна протягом 2017-2018 рр. Деяко більшою, але все ж таки невеликою була довіра і до силових структур. СБУ довіряло лише 21%, а Національній поліції 29% [1].

Лідером у цьому питанні виявилася категорія «волонтери», яким довіряли більше 60% громадян. Майже ідентична підтримка була і до Збройних Сил – 51%. Рівень довіри до Президента України був стабільно низький (16% довіряють, 70% не довіряють), баланс також негативний (-54%), ситуація практично не змінилась протягом 2017-2018 рр. За регіональним розподілом Президенту України найбільше довіряють у Центральному регіоні (19%), найменше у Східному (12%) [1].

Ще одним важливим маркером у політичному житті країни того часу важливо назвати опитування від КМІС за лютий 2019 році. Так, соціологи поставили питання респондентам: «У чому саме Ви особисто вбачаєте основне завдання пре-

зидентських виборів 2019 року? Оберіть не більше 2-х відповідей». Показовими є перші 5 пунктів, які набрали найбільшу кількість голосів.

1. Забезпечити чесні і прозорі вибори і обрати владу, у легітимності якої не буде сумнівів – 28,6%;
2. Змінити соціально-економічний курс країни – 24,6%;
3. Привести у владу нове покоління політиків, не пов'язаних із нинішньою системою – 23,1%;
4. Зберегти стабільність в державі – 20,4%;
5. Змінити обличчя при владі – 16,6% [7].

Виходячи із цих даних, можна зробити одразу кілька висновків:

Запит суспільства на нові обличчя. Про це говорять як дані щодо довіри до Інституту Президента та інших органів влади, так і загальний рейтинг на той момент діючого голови держави (за різними даними того ж КМІС, він не перевищував 15%) [7].

Тобто громадяни в більшості вважали за необхідним оновити правлячу політичну верхівку, змінити діючий на той момент курс влади.

Готовність до нестандартних рішень. Громадяни були готові голосувати не тільки за нові обличчя у політиці, а й за людей, які не мали жодного стосунку до цієї сфери. Окрім Володимира Зеленського, варто не забувати про ще один показовий результат – партія співака Святослава Вакарчука «Голос» отримала 5,82% на позачергових виборах до Парламенту. Це чудовий результат, враховуючи, що про створення політсили було заявлено всього за 2 місяці до дня голосування [3].

Недовіра до основних владних інститутів. Очевидний, але не менш важливий показник – легітимність основних органів влади в очах українців помітно знизилася. Особливо після подій 2014 року, коли після оновлення політичної еліти суспільство прагнуло кардинально змінити політичний курс країни.

В умовах значної апатії більшості українського суспільства до наявних на той час політичних фігур, еліти та інституцій, закономірним є прихід до влади «нових облич».

Загалом 2019 рік став проривним для політичної системи України. Адже держава отримала Президента України, який набрав рекордні 73,22% голосів [4].

Його політична партія «Слуга народу», яка де-факто почала працювати лише за 2 місяці до дня голосування і змогла створити справжню електоральну революцію, отримавши захмарні результати. В умовах змішаної виборчої системи політична сила отримала 43% голосів українців, а також 130 місць у Парламенті через одномандатні мажоритарні округи. Загальна кількість мандатів склала – 254, що дало можливість партії Володимира Зеленського створити одноосібну коаліцію – монобільшість [6].

Такий політичний, а головне легітимний карт-бланш створив безумовні передумови для концентрації та злиття гілок в руках команди Президента України.

Варто нагадати кілька основоположних фрагментів із Конституції нашої держави. Конституція передбачає, що Україна це – парламентсько-президентська країна, яка має три гілки влади: виконавчу, законодавчу та судову.

Вони є незалежними, але взаємозалежними. Наприклад, кандидатуру Міністра закордонних справ вносить Президент, але затвердження на посаді відбувається голосуванням у Верховній Раді. У Конституції є хоча і складний, але все ж механізм імпічменту Президента і так далі. Ці важелі впливу гілок влади одна на одну створені для того, щоб зберегти механізм «стримувань та противаг». Це основа сучасної демократичної держави, запобіжник для спроб повної узурпації влади.

Однак, для того, щоб цей механізм був дієвим і працював справно, потрібно також кілька фундаментальних речей.

По-перше, мова йде про верховенство закону в країні, не формальне, а реальне.

По-друге, справну роботу громадянських інституцій та регулярне оновлення шляхом виборів усіх владних інституцій.

По-третє, наявність у політичній системі дієвої опозиції, яка може контролювати роботи владу на всіх щаблях. Ось саме на останньому пункті і варто зосередити найбільшу увагу.

Події 2019 року не просто змінили чи оновили систему, вони створили передумови для концентрації влади в одних руках. Злиття гілок під президентську вертикаль. При цьому, зроблено це було законно та легітимно, через демократичні вибори. Мова йде про те, що 254 народних депутатів могли самостійно формувати як Кабінет Міністрів (для призначення та звільнення міністрів потрібно лише 226 голосів), так і інші державні інституції.

Наприклад, Конституційний Суд, де Верховна Рада має квоту на призначення третини суддів. Чи Центральну виборчу комісію, де Верховна Рада призначає чи звільняє членів Комісії з подачі Президента.

Така унікальна ситуація створила реальне підґрунтя для визначення терміну «єдності гілок влади». Цей термін не треба плутати із «єдністю державної влади», який має дещо інше значення.

Як зазначає І. Процюк, єдність державної влади проявляється, перш за все в тому, що вона здійснюється єдиною системою державних органів – апаратом держави, які функціонують на підставі єдиного для усіх законодавства, в межах однієї країни, на засадах єдиних принципів, єдиних принципових цілей і напрямків у діяльності державних органів [5].

У даному випадку мова йде не про функціонування органів влади, а про фактичне злиття виконавчої та законодавчої гілок, а також частково судової під президентську вертикаль.

Як зазначає у своєму аналітичному тексті за підсумками 2019 року «Центр Разумкова», обрана модель реалізації влади та взаємодії між основними політичними партнерами на їх безумовному підпорядкуванні Президенту, не залишала можливості для відновлення і подальшого розвитку парламентаризму, а також для самостійного функціонування виконавчої та судової гілок влади [9, с. 18].

Автори матеріалу зазначають, що говорити про наявність повноцінних елементів стримувань і противаг у політичній системі не можна. Мова радше йде про конкуренцію окремих груп впливу. У якості певних стримуючих моментів для влади виступали в одних випадках – демонстрація суспільного невдоволення (напередодні зустрічі в Нормандському форматі, під час спроб скасувати мораторій на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення), або сигнали від зарубіжних партнерів (у випадку зі змінами до Конституції в частині децентралізації). Однак, деякі сигнали від зарубіжних партнерів, зокрема стосовно судової реформи, владою просто ігнорувалися.

Значний вплив Президента на діяльність всіх гілок влади підтверджується численними заявами та рішеннями за останні 2,5 роки.

Прикладів більш ніж достатньо. Так, 25 вересня 2019 року Білий дім оприлюднив текст телефонної розмови між Президентом США Дональдом Трампом і Президентом України Володимиром Зеленським, через яку була розпочата процедура імпичменту Трампа. У цій розмові, зокрема, голова Української держави називає Генерального прокурора «На 100% своєю людиною, кандидатом, який буде затверджений парламентом» [8]. Згідно з законом, Президент хоч і подає кандидатуру Генпрокурора, але після ухвалення парламентом не мусить впливати нього.

Ще одне показове призначення – нинішній Міністр внутрішніх справ Денис Монастирський був призначений після погодження з Президентом. Про це заявляли як представники правлячої партії «Слуга народу», так і сам Монастирський 13 липня 2021 року: «Відповів «так» на пропозицію Президента. Розумію, на яку жертву йду як людина, як політик. Я зробив цей вибір і буду претендувати на посаду», – заявив сам Монастирський у коментарі журналістам [2].

Хоча на відміну від Генерального прокурора, голова МВС немає жодного відношення до Президента.

Схожий вплив відчувається і в інших інституціях, наприклад, у Конституційному Суді. У грудні 2020 року Володимир Зеленський своїм указом відсторонив голову Конституційного суду Олександра Тупицького на два місяці. В Офісі Президента аргументували це рішення тим, що Тупицький підозрюється у злочині, а через те, що він був назначений до КСУ за квотою голови держави, то і той має право відкликати свого представника. Хоча згідно із законом, існує принцип рівності статусу суддів КСУ залежно від того, за чиєю квотою вони призначені. До того ж, подібний крок суперечить і Конституції України. Як результат – Конституційний суд вже більше року знаходиться в перманентній кризі і не може повноцінно виконувати власні функції.

Такі випадки свідчать про безпрецедентну концентрацію влади в руках Президента України та його команди. По суті, ми маємо унікальний випадок, коли лідер парламентсько-президентської країни через механізм законних виборів отримує прямий вплив на формування та виконання державної внутрішньої та зовнішньої політики. Фактично мова йде про вказане вище «злиття гілок влади».

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Результати президентських та парламентських виборів 2019 року є унікальними для української політичної системи. Адже внаслідок демократичних процедур був створений прецедент – вся виконавча та законодавча влада в країні де-факто перейшла до Президента України. Створена ним політична партія «Слуга народу» отримала коаліційну більшість мандатів у Верховній Раді та одноосібне право формувати як Уряд, так і інші органи влади, визначені Конституцією.

При цьому сам голова держави став одноосібним лідером всіх політичних процесів в країні. Це підтверджується численними політичними заявами як влади, так і опозиції. Де-факто Україна через механізм волевиявлення отримала централізовану вертикаль, президентську республіку, де голова держави має прямий вплив на формування уряду та діяльність Верховної Ради. При чому в Конституції України, держава формально зберігає парламентсько-президентську форму правління.

Така ситуація матиме довгострокові наслідки для формування демократії в Україні. Особливо після початку повномасштабної війни, яку розпочала Росія 24 лютого 2022 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Київський міжнародний інститут соціології: Довіра соціальним інститутам, грудень 2018 року. *Київський міжнародний інститут соціології* : веб-сайт. URL: <https://www.kiis.com.ua> (дата звернення: 01.29.2019).
2. Нардеп Денис Монастирський погодився на пропозицію Зеленського стати міністром внутрішніх справ. *Бабель* : веб-сайт. URL: <https://babel.ua> (дата звернення: 07.13.2021).
3. Протокол Центральної виборчої комісії: Про результати виборів народних депутатів України у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі від 3 серп. 2019. URL: https://www.cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/protokol_zbvo_03082019.pdf (дата звернення: 08.03.2019).
4. Протокол Центральної виборчої комісії: Про результати повторного голосування з виборів Президента України від 30 квіт. 2019. URL: https://www.cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/vpu_2019_protokol_cvk_30042019.pdf (дата звернення: 04.30.2019).
5. Процюк І.В. Поділ та єдність державної влади. Державне будівництво та місцеве самоврядування. Харків : Право, 2007. Вип. 14. С. 70-76.
6. «Слуга народу» сама із себе створила коаліцію. *Українська Правда* : веб-сайт. URL: <https://www.pravda.com.ua> (дата звернення: 09.29.2019).
7. Суспільно-політичні настрої населення України: січень-лютий 2019 року. *Київський міжнародний інститут соціології* : веб-сайт. URL: <https://www.kiis.com.ua> (дата звернення: 02.14.2019).
8. Трамп оприлюднив стенограму розмови із Зеленським, через яку спалахнув скандал. *Українська Правда* : веб-сайт. URL: <https://www.pravda.com.ua> (дата звернення: 09.25.2019).
9. Україна 2019-2020: широкі можливості, суперечливі результати. *Центр Разумкова* : веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/> (дата звернення: 02.01.2020).